

Arkiympäristöjen estetiikka: haaste osallistavalle kaupunkisuunnittelulle

Vesa Vihanninjoki

Johdanto

Useat viimeaikaiset empiiriset tutkimukset ovat osoittaneet, että esteettisyyttä ja esteettisiä arvoja pidetään varsin yleisesti sijainnin, palveluiden ja muiden toiminnallisten ominaisuuksien veroisina tai jopa niitä tärkeämpinä ympäristötekijöinä (Arvola ym. 2010; Arvola & Pennanen 2014; Florida ym. 2011; Kyttä ym. 2013). Puuttumatta sen tarkemmin näiden tutkimusten metodologiaan ja siihen, kuinka totuudenmukaisen kuvan erilaiset kyselytutkimukset ihmisten todellisista arvostuksista ylipäänsä antavat, tutkimusten tulokset tuovat samansuuntaisesti ja painokkaasti esiin esteettisten arvojen tärkeyden. Elinympäristöjen esteettisyyden edistäminen on kuitenkin hankala tehtävä, mikä johtuu pitkälti esteettisten arvojen ja merkitysten tilannesidonnaisuudesta ja monitulkintaisuudesta.

Yksi keskeinen käsitteellinen haaste liittyy siihen, että esteettisyyttä on tyyppillisesti pidetty erityisenä tai poikkeuksellisenä asiana, joka rikkoo arjen tavanomaiset kaavat ja nousee niiden yläpuolelle. Suurin osa ympäristön käytöstä on kuitenkin nimenomaan arkista: liikkumista paikasta toiseen, asioiden hoitamista, kohtaamisia tuttujen ja tuntemattomien kanssa. Perinteisesti ymmärretyllä esteettisyydellä ei siis näyttäisi olevan sijaa tällä jokapäiväisen tekemisen ja toimimisen tasolla, mutta silti ihmiset pitävät juuri arkisen elinympäristönsä esteettisyyttä korkeassa arvossa.

Jotta arkiympäristöjen estetiikka saataisiin otettua entistä paremmin huomioon ympäristöjen suunnittelua ja kehittämistä koskevassa päätöksenteossa, olisi kiinnitettävä huomiota osallistavan kaupunkisuunnittelun menetelmiin ja ennen kaikkea niihin konkreettisiin keinoihin, joilla asukkailta kerätään kokemusperäistä tietoa suunnittelun tueksi. Tässä on kyse pitkälti juuri haastattelu- tai kyselytutkimuksissa käytetyistä käsitteistä ja niiden tulkinnaista. Arjen ja arkisuuden estetiikka on filosofinen tutkimusala, joka antaa välineitä nimenomaan jokapäiväisen elämän kokemusperäisten arvojen ja merkitysten ymmärtämiseen. Paikan käsite on tässä yhteydessä keskeinen, sillä elämä tapahtuu aina konkreettisissa paikoissa – arkea ja arkisuutta ei voi ymmärtää ilman arjen paikkoja. (Ks. Haapala 2005, 2017; Heidegger 2000; Highmore 2011; Malpas 1999, 2006, 2012.)

Perusteita ja motivaatiota arkisten elinympäristöjen estetiikan huomiointille voidaan löytää kahtaalta. Ensinnäkin laaja-alaisesti käsitettyä esteettisyyttä on aiheellista pitää merkittävänä hyvinvointitekijänä, johon liittyvien vaikutusmekanismien ymmärtäminen on nykyisellään puutteellista (Vihanninjoki 2015, 2017). Toiseksi kysymystä voidaan lähestyä suunnittelujärjestelmän ja sen toimivuuden kehittämisen perspektiivistä tilanteessa, jossa kaupunkien on tiivistämisen ja täydennysrakentamisen myötä tarkoitus kasvaa yhä enemmän ”sisäänpäin” (Vihanninjoki 2018). Olemassa olevan kaupunkirakenteen entistä tehokkaampi hyödyntäminen on monessakin mielessä kannatettava päämäärä, mutta tällöin joudutaan väistämättä kajoamaan toiminnallisessa mielessä jo vakiintuneisiin arkiympäristöihin ja niiden sisältämiin – muun muassa esteettisiin – arvoihin. Jatkossa olisikin entistä paremmin varmistettava, ettei täydentämällä saavutettavaa kaupunkien taloudellista ja ekologista kestävyyttä tavoitella arkiympäristöjen laadun ja laadukkaasta arjesta kumpuavan sosio-kulttuurisen kestävyuden kustannuksella.

Paikoissa eläminen ja kokemuksellinen paikallisidentiteetti
Yleisesti ottaen hyväksytään, että paikka on vahvasti kokemuksellinen ilmiö, mutta usein on silti hieman epäselvää, mitä paikkoihin liittyvällä kokemuksellisuudella tarkoitetaan. Yhtäältä on selvää, että paikat ovat kokemusten kohteita, ja että tällaisiin koettuihin paikkoihin pääsee käsiksi vain kokemusten kautta. Toisaalta voi ajatella, että paikan kokemuksellisuus eli ”paikka kokemuksessa” tarkoittaa jotain huomattavasti perustavanlaatuisempaa, ja tämän vuoksi myös hankalammin käsitteellistettävää ilmiötä.

Jälkimmäisen näkemyksen mukaisesti meille ominaiset ja tärkeät paikat ovat lähtökohtaisesti kaikessa kokemuksessamme sisäänrakennettuina. Kokemusmaailmamme koostuu siis paikassa-olemisen kokemuksista, ja niin kokemustemme laatu kuin niiden sisältö ovat paikkojen sävyttämiä. Konkreettisten

ympäristöjen osalta tämä tarkoittaa sitä, että kulloinenkin ympäristökokemuksemme on aina aikaisempien ympäristökokemustemme ehdollistamaa: tulkitsemme ympäristöämme ja sen sisältämiä mahdollisuuksia väistämättä sen mukaan, mitä olemme ympäristöistä ja niiden keskeisistä ominaisuuksista siihen mennessä oppineet. Tämä tulkintaprosessi puolestaan on automaattinen ja pitkälti tiedostamaton kokonaisuus, ja sen tietoinen reflektointi ja käsitteellistäminen on haastavaa ja rajoitettua (Mäntysalo 2004).

Paikan käsite on tässä yhteydessä tärkeä sen vuoksi, että se korostaa ympäristökokemuksen konkreettisuutta ja rajallisuutta (ks. esim. Malpas 2015). Koemme ympäristömme aina jostain paikasta käsin, ja ympäristön tarjoamat liikkumisen ja muun toiminnan mahdollisuudet ovat senhetkisen paikkamme määrittämiä. Lisäksi kulloinenkin ympäristökokemuksemme on lukemattomien aikaisempien paikkakokemusten eli kokemuksellisen paikkahistorian ehdollistama. Juuri erilaisissa paikoissa olemisen ja elämisen menneisyytemme vaikuttaa keskeisesti siihen, miten jokin ympäristö koetaan eli mitä kaikkia arvoja, merkityksiä ja muita ominaisuuksia siinä nähdään. Tämän vuoksi voidaankin puhua kaikkeen ympäristökokemukseen olemuksellisesti kuuluvasta paikallisuudesta tai paikkasidonaisuudesta.

Kokemuksellisen paikkahistorian käsitteen kautta avautuu myös mahdollisuus jäsentää paikallisidentiteettiä ilmiönä uudella tavalla. Tällaisessa kokemuksellisessa paikallisidentiteetissä on kyse kokijan ja paikan vuorovaikutussuhteesta eli juuri siitä, kuinka konkreettiset paikat itsessään vaikuttavat oleellisesti paikkojen kokemiseen yleisemmin. Lähtökohtaisesti kokemuksellinen paikallisidentiteetti muotoutuukin ensisijaisesti juuri konkreettisissa ja arkisissa paikoissa elämisen pohjalta, ei niinkään jonkinlaisen mentaalisen vertailu- tai kategorisointiprosessin myötä.

Tiivistetysti ”kokemuksellinen paikallisidentiteetti” tarkoittaa kokemusmaailman ja paikoista koostuvan ympäristön yhteensopivuutta. Meille ominainen arkinen toimintaympäristö on opettanut meidät jäsentämään ympäristöämme tietyllä tavalla, ja tutussa ympäristössä tämä opittu havainnointi- ja toimintatapa on erityisen toimiva. Esimerkiksi joukkoliikennettä käyttämään tottuneelle kaupunkilaiselle juuri tietyt ympäristössä olevat symbolit ja fyysiset rakenteet viestivät liikkumisen mahdollisuudesta: pääkaupunkiseutuliselle valkoinen M-kirjain oranssilla pohjalla tarkoittaa nopeaa yhteyttä etäisiinkin kaupunginosiin, ja keskelle katuja asennetut kiskot puolestaan vaivatonta siirtymistä lähikortteleihin. Kokemuksellisella tasolla tällainen yhteensopivuus saa aikaan tuttuuden tai yhteenkuuluvuuden tunteen eli kokemuksen siitä, että ympäristö on sopiva – että ympäristössä on oleellisesti jotakin omaa.

On kuitenkin huomattava, että käytännössä kenelläkään ei ole täsmälleen samanlaista paikkahistoriaa. Tämän vuoksi kokemuksellinen paikallisidentiteetti on väistämättä joustava ja ennen kaikkea dynaaminen kokonaisuus. Kyseessä ei siltikään ole yksilökeskeinen ja pelkästään yksilöllisyyteen palautuva ilmiö (vrt. Karjalainen 2006), vaan enemmänkin wittgensteinilaista terminologiaa mukaillen tietty perheyhtäläisyyden muoto, jossa eri ihmisten henkilökoh- taisten paikkakokemusten väliset lukuisat ”lähiyhteydet” korvaavat kaikkia kokemuksia koskevan yhden yhdistävän tekijän (Wittgenstein 1999). Kokemuksellinen paikallisidentiteetti ei siis ole muuttumaton kokemus itsestä tai ympäristöstä, vaan erilaisten ihmisten erilaisia ympäristökokemuksia suhteellisen yleisellä tasolla yhdistävä jäsennyystapa tai taustarakenne.

Kokemisen paikkasidonaisuus tarkoittaa nykyään myös ymmärrettävästi hieman eri asiaa kuin vaikkapa esimodernissa yhteiskunnassa, jossa ihmiset saattoivat tyypillisesti asua koko elämänsä yhdessä paikassa (Karjalainen 2006). Tämä havainto ei kuitenkaan mitätöi paikkojen perustavanlaatuista merkitystä kokemismaailman jäsentymiselle, vaan edellyttää lähinnä keskeisten paikkakä- sitteiden merkitysten tarkistamista ja uudelleenarviointia (Dovey 2016). Liikkuvasta elämästään huolimatta nykyihminenkin ehtii nimittäin todella asettua aloil- leen vain hyvin rajalliseen määrään paikkoja elämänsä aikana, ja juuri tällaiset paikat määrittävät oleellisesti kokemuksellista paikallisidentiteettiä (Haapala 2005).

Arjen paikkojen esteettisyys

Estetiikka liittyy vahvasti kokemiseen ja kokemuksellisiin arvoihin sekä merki- tyksiin. Näin ollen jos periaatteellisella tasolla kaikki ympäristöjen kokeminen on enemmän tai vähemmän paikkojen sävyttämää, paikoilla ja paikallisuudella on varmasti oma merkittävä osansa myös ympäristöestetiikassa ja ympäristö- jen esteettisessä kokemisessa. Paikan merkitys ja paikallisuus estetiikassa ovat kokonaisuudessaan hyvin laajoja ja monisäikeisiä aiheita. Tässä yhteydessä oleellisinta on kuitenkin tiedostaa kokemuksellisen paikkahistorian merki- tys: elämämme paikat vaikuttavat keskeisesti ympäristökokemuksemme ja siihen, millaisia arvoja – mukaan lukien esteettiset arvot – ympäristössämme kulloinkin koemme.

Ympäristön esteettisyyden kannalta on selvää, että jonkin paikan erityislaatua ja tähän paikkaan liittyvää kokemuksellista paikallisidentiteettiä hyvin edusta- vat konkreettisen ympäristön piirteet ja elementit voidaan kokea esteettisesti, ja niitä voidaan itsessään pitää esteettisesti arvokkaina ympäristötekijöinä. Esimerkiksi monilla keskeisillä arjen toimintaympäristöillä, kuten perinteisillä kauppapaikoilla ja toreilla, jokapäiväistä elämää jäsentävillä maamerkeillä ynnä muilla vastaavilla kohteilla, on niiden toimintaperusteisen arvon lisäksi

paikallisesta elämästä kumpuavaa esteettistä merkitystä. Tämän tyyppinen ”esteettisyyden alalaji” on kuitenkin ollut varsin vähällä huomiolla niin filosofisen estetiikan kuin kaupunkisuunnittelun piirissä. Aiempaa paremman ymmärryksen saavuttamiseksi estetiikan teoriapohjaa olisikin tältä osin laajennettava ja vallitsevia ympäristön esteettisyyttä koskevia taustaoletuksia tarkistettava.

Esteettisyyden perustavanlaatuisuus on varsin uusi näkökulma ympäristöestetiikassa. Tyypillisesti ympäristöjen estetiikkaa ja esteettisyyttä on tarkasteltu sellaisten konkreettisten ympäristön ominaisuuksien kautta, jotka ovat periaatteessa kenen tahansa havaittavissa. Tällöin erilaisista ympäristöistä pyritään löytämään yleispäteviä eli ainakin jollakin tavalla yleistettäviä esteettisesti relevantteja ominaisuuksia. Yleisyyteen tähtäävään esteettiseen tarkasteluun liitetään usein tietty ”objektiivisuus” tai ”neutraalius”, mikä on kuitenkin kyseenalainen lähtökohta tai tavoite ympäristöestetiikassa. Ympäristön esteettisyyskokemuksen neutraaliuden oletaminen tarkoittaa käytännössä juuri paikan keskeisen merkityksen sivuuttamista.

”Yleispätevä esteettisyys” on juuri siinä mielessä paikatonta, että sen puitteissa ympäristö nähdään aina ikään kuin ulkopuolisen silmin, eikä paikoissa olemisen ja elämisen kautta. Tässä on kaksi hyvin erilaista näkökulmaa ympäristöön ja sen esteettisyyteen: yhtäältä eräänlainen vierailevan turistin arvioiva ja ihmettelevä katse, toisaalta paikallisen arvostava ja huolehtiva ymmärrys (Haapala 2005, ks. myös Relph 1976 & Tuan 1974). Ympäristöestetiikan ja erityisesti kaupunkisuunnittelun estetiikan kannalta on oireellista ja suorastaan hälyttävää, että näistä kahdesta vaihtoehdosta nimenomaan ulkopuolisuuteen perustuvaa turistin katsetta on tyypillisesti pidetty ensisijaisena näkökulmana kaupunkiympäristön esteettisyyteen (Haapala 2005).

Tämä painotus kertoo osaltaan siitä, kuinka vahvasti ympäristön estetiikka ja esteettisyys on ymmärretty taiteen ja taiteellisuuden kautta. Modernin taidefilosofian estetiikkakäsityksen mukaisesti esteettiseen kokemiseen kuuluu lähtökohtaisesti tietty etäisyys ja intressittömyys tarkasteltavaan kohteeseen. Tällainen lähestymistapa jokapäiväisiin asuin- ja toimintaympäristöihin sekä niiden esteettisyyden on kuitenkin ongelmallinen, sillä etäisyyden korostaminen käytännössä sulkee pois paikan läheisyyden merkityksen. Paikan fyysinen ja kokemuksellinen läheisyys puolestaan on perusta paikkaan sitoutumiselle ja kokemukselliselle paikallisidentiteetille eli ilmiöille, joihin nimenomaan sisältyy vahva esteettinen ulottuvuus.

Taiteen ja taidekäsitysten monimuotoistumisesta huolimatta taiteen estetiikka ja arkiympäristöjä käsittelevä ympäristöestetiikka ovat diskursseina varsin erilaisia (Vihanninjoki 2015, 2018), minkä vuoksi tulisi kiinnittää erityistä huomiota ympäristöesteettisten käsitteiden asianmukaiseen määrittelyyn ja käyttöön.

Monilla ympäristöestetiikan käsitteillä on runsaasti taidefilosofiaan viittaavia piilomerkityksiä, ja kestävämmän perustein vedetyt analogiat taiteellisuuden ja ympäristön esteettisyyden välillä ovat omiaan sekoittamaan keskustelua.

Kaupunkisuunnittelussa vallitseva estetiikkakäsitys on ollut ja on pitkälti edelleen ”yleispätevä” edellä kuvaillulla tavalla, sillä kaupunkisuunnittelussa liikutaan tyypillisesti ”kenen tahansa” havaintokokemuksen tasolla. Tämä johtuu ennen kaikkea siitä, että suunnittelussa suunnittelija ei yksinkertaisesti voi mennä ”asukkaan pään sisään” ja kokea ympäristöä tämän perspektiivistä – ei vaikka näin aidosti haluttaisiinkin tehdä. Ongelmallista on niin ikään se, että asukas ei itsekään välttämättä pysty välittämään esteettisyyttä koskevaa tietoa suunnittelijalle: kyseessä ei yleensä ole osoitettava ympäristön ominaisuus, vaan asukkaan ja ympäristön moniulotteiseen vuorovaikutussuhteeseen huomattavasti abstraktimmalla tasolla liittyvä seikka tai rakenteellinen tekijä (Mattila 2003).

Kaupunkisuunnittelun diskurssissa paikan merkitys palautuu yhä lähinnä kokemuksen sijaintiin ja erilaisten sijaintien tarkempaan analyysiin. Tällöin on kyse siitä, millaisessa (minkä tyyppisessä) ympäristössä jokin kokemus sijaitsee, ja mitä havaittavia ympäristön ominaisuuksia sijaintipaikassa on. Nykytutkimus onkin jo onnistunut selvittämään asukkaiden merkityksellisten esteettisyyskokemusten sijainteja konkreettisesti ympäristössä (ks. esim. Kyttä ym. 2013), mutta tästä on kuitenkin vielä matkaa asuin- ja toimintaympäristöille ominaisen arkisen esteettisyyden ja sen osatekijöiden syvällisempään ymmärtämiseen.

Lisävalaistusta tarvitaan etenkin siihen, mikä merkitys paikkaan sidotulla esteettisyydellä on juuri kyseisessä paikassa toteutuvan arkisuuden ja jokapäiväisen elämän laadun kannalta. Asukas voi tyypillisesti kokea jonkin paikan itselleen erityisen tärkeäksi jollakin hieman epämääräisellä tavalla ja kutsua kokemustaan sen tähden esteettiseksi. Juuri tämän tyyppisen varsin jäsentymättömän, mutta silti jollakin tavoin esteettisesti relevantin kokemuksen käsitteellistäminen tarkoituksenmukaisesti – siis suunnittelua ja suunnittelun tutkimusta hyödyttäen – on merkittävä haaste.

Lopuksi: esteettisistä spektaakkeleista
arki-ympäristöjen estetiikkaan

Seuraava tapaustutkimus konkretisoi tähänastista teoreettista kehittelyä tarkastelemalla kaupunkiympäristöä ja sen visuaalista havainnointia valokuvan kautta (ks. kuva 1). Keskeisiä kysymyksiä ovat nyt yhtäältä se, mitkä ympäristön ominaisuudet ja elementit kuvassa (so. visuaalisessa havainnossa) ensisijaisesti

kiinnittävät huomiota, ja toisaalta se, miten tämä ensisijaisuus suhteutuu tavanomaiseen tai arkiseen tapaamme olla ja toimia kyseisessä ympäristössä.

Arvioitaessa kuvassa olevan ympäristön esteettisyyttä huomion kiinnittävät ensin tyypillisesti kuvan etualalla värikkäinä loistavat valotaideteokset; toiseksi saatetaan huomata kuvan taka-alalla oleva, poikkeuksellisen kirkkaasti valaistu Helsingin tuomiokirkko. Vasta näiden jälkeen – jos tällöinkään – havahdutaan kaupunkikokemuksen ”ei-kohteiseksi” taustaksi vajonneeseen paikkaan, eli tässä tapauksessa historiallisen Topelia-korttelin itsessään arvokkaaseen puistomaiseen sisäpihaan.

Sekä tilataideteokset että tuomiokirkko ovat helposti ymmärrettäviä ja selkeärajaisia kohteita, joilla selvästi on myös huomattavaa esteettistä arvoa. Kyseisen ympäristön esteettisyydestä puhuttaessa tämän tyyppiset taiteelliset ja arkkitehtonis-kulttuurihistorialliset kohteet ovat kiistatta tärkeitä, mutta niihin keskitytään helposti liikaakin. Tällöin ympäristön esteettisyys ymmärretään turhan yksipuolisesti, eräänlaisten esteettisten speaktaakkeliä kautta.

Esteettisille speaktaakkeleille on ominaista, että vain harvoilla ihmisillä on niihin vahva henkilökohtainen suhde – ne eivät vaikuta kovinkaan moneen ihmiseen kokemuksellisen paikallisidentiteetin muotoutumisen tasolla. Juuri tätä tarkoittaa aiemmin mainitsemani ”yleispätevä esteettisyys”, jonka puitteissa ympäristöstä nostetaan esiin erilaisia kohteita ja niiden ominaisuuksia

↑ Lux Helsinki -valofestiivaali talvella 2017.

KUVA: ROMAN SUDARIKOV,
ROMANSUDARIKOV.COM

erityisen esteettisen tarkastelun ja arvioinnin objekteiksi. Tällöin ympäristöön suhtaudutaan käytännössä kuin taide-esineisiin ja jätetään huomiotta se, kuinka eri ihmisten kokemus näistä kohteista voi olla oleellisesti erilainen – johtuen kullekin kokijalle ominaisesta, mutta silti monin osin jaetusta kokemuksellisesta paikkahistoriasta.

Keskityttäessä edellä kuvattuihin esteettisiin speaktaakkeleihin jää ennen kaikkea huomiotta se, millainen esimerkiksi kyseinen festivaalialue on arkiympäristönä eli silloin, kun ympäristössä toimitaan ja sitä käytetään. Toiminnan ja käytön näkökulmasta ympäristön esteettinen tarkastelu – tai ympäristön tarkastelu ylipäänsä – on toki yksi toiminto muiden mahdollisten joukossa, mutta se on lähtökohtaisesti toissijaista. Näin ajateltuna voikin paljastua tilataideteosten tietty absurdus arkipäivän näkökulmasta: kun tarkasteltavaksi tarkoitettu taide ikään kuin muuntuu osaksi toiminnallista ympäristöä – siis kun tilataideteosten ja niihin liittyvän tekniikan keskellä joutuukin suorittamaan arkisia toimintoja – taide helposti menettää sille ominaiset merkityksensä ja siitä voi tulla jopa ympäristön toimivuutta heikentävä ja haittaava asia.

On suhteellisen helppo ymmärtää, että erityiseen esteettiseen tarkasteluun pohjautuva suhde ympäristöön ei ole välttämättä keskeinen tekijä ympäristön toimivuuden arvioinnin kannalta. Huomattavasti hankalampaa voi olla hyväksyä sitä, että esteettisellä tarkastelulla voi olla oletettua vähemmän merkitystä myös ympäristön elinkelpoisuutta edistävän viihtyisyyden kannalta (viihtyisyyden käsitteestä, ks. Mäntysalo & Nyman 2018). Ympäristön viihtyisyydessä on kyllä varmasti kyse osaltaan – tai jopa varsin suuressa määrin – estetiikasta, mutta viihtyisyyden kannalta olennainen estetiikka on olemukseltaan jotakin muuta kuin esteettisiä speaktaakkeleita. Viihtyisyyden ja arkipäivän estetiikassa on kyse juuri aiemmin kuvaillusta paikallisesta ja paikkasidonnaisesta estetiikasta ja siitä, kuinka paikoista koostuvaan ympäristöön sitoutuminen ja sen omaksi kokeminen ilmenee tietyn tyyppisenä esteettisenä arvostamisena ja ymmärtämisenä.

Asuinympäristön arkisen viihtyisyyden kannalta oleelliseen esteettisyyden alalajiin on vaikeata tai lähes mahdotonta päästä käsiksi nykymuotoisen osallistavan kaupunkisuunnittelun keinoin. Tämä johtuu ennen kaikkea siitä, että tämän tyyppinen esteettisyys kumpuaa paikoissa – siis paikkojen sisällä – olemisesta ja elämisestä, ei niiden tarkastelemisesta ulkopuolelta, ulkopuolisen silmin. Ympäristön esteettisyys onkin ilmiönä oletettua monimuotoisempi, ja tämän havainnon tulisi näkyä myös esteettisyyttä ja sen eri muotoja analysoivan käsitteistön tasolla – mukaan lukien suunnittelukäsitteistö.

Keskeinen haaste liittyy nyt siihen, kuinka kaupunkisuunnittelussa saataisiin esteettisten speaktaakkelien ohella huomioitua paremmin myös arkisille

kaupunkiympäristölle ominainen, vahvasti paikkoihin ja paikallisuuteen perustuva esteettisyys. Juuri tällä valitettavan helposti huomiotta jäävällä esteettisyydellä on aivan erityistä merkitystä ihmisten jokapäiväisen elämän laadun ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta, ja silti sitä jatkuvasti laiminlyödään harkitsemattomilla tai karkeasti toteutetuilla muutostoimilla.

Arkiympäristön paikoista kumpuavan kokemuksellisen laadun menetystä yritetään monesti kompensoida esimerkiksi paikallisidentiteettiä luovalla ympäristötaiteella, mutta tämä ei yksinkertaisesti riitä – taiteen tuominen ympäristöön on monesti eräänlainen ”helppo ratkaisu” esteettisyyden ongelmaan. Taiteella on toki oma funktionsa ja paikkansa kaupungissa, mutta oleellisen tärkeitä olisi myös kehittää entistä hienovaraisempia ja arkisen tason paikallista esteettisyyttä kunnioittavia keinoja muuttaa ja kehittää kaupunkiympäristöjä. On selvää, että kaupungit muuttuvat ja elävät ajassa – ja juuri tämän vuoksi muutos ei saisi olla synonyymi elinympäristön laadun heikkenemiselle ja paikallisidentiteetin menetykselle.

KIRJALLISUUS

- Arvola, Anne & Lahti, Pekka & Lampila, Piritta & Tiilikainen, Aimo & Kyrö, Riikka & Toivonen, Saija & Viitanen, Kauko & Keskifrantti, Susanne** (2010). Asuinympäristön ominaisuudet ja asukkaan arvot. VTT, Espoo.
- Arvola, Anne & Pennanen, Kyösti** (2014). Understanding residents' attitudes towards infill development at Finnish urban suburbs. Konferenssiesitys, World Sustainable Building, Barcelona, 28.-30. lokakuuta 2014.
- Dovey, Kim** (2016). Place as Multiplicity. Teoksessa Freestone, Robert & Liu, Edgar (toim.). Place and Placelessness Revisited. Routledge, New York.
- Florida, Richard & Mellander, Charlotta & Stolarick, Kevin** (2011). Beautiful Places: The Role of Perceived Aesthetic Beauty in Community Satisfaction. *Regional Studies* 45:1, 33–48.
- Haapala, Arto** (2005). On the Aesthetics of Everyday: Familiarity, Strangeness, and the Meaning of Place. Teoksessa Light, Andrew & Smith, Jonathan M. (toim.): *The Aesthetics of Everyday Life*. Columbia University Press, New York.
- Haapala, Arto** (2017). The Everyday, Building, and Architecture. Reflections on the Ethos and Beauty of Our Built Surroundings. Julkaisussa Führ, Eduard (toim.): *Ethics in Architecture*. Festschrift for Karsten Harries. Cloud-Cuckoo-Land, *International Journal of Architectural Theory* 22:36, 169–182.
- Heidegger, Martin** (2000). Oleminen ja aika. Osuuskunta Vastapaino, Tampere.
- Highmore, Ben** (2011). *Ordinary Lives: Studies in the Everyday*. Routledge, London & New York.
- Karjalainen, Pauli Tapani** (2006). Topobiografisen paikan tulkinta. Teoksessa Knuutila, Seppo & Laaksonen, Pekka & Piela, Ulla (toim.): *Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.
- Kyttä, Marketta & Broberg, Anna & Tzoulas, Tuija & Snabb, Kristoffer** (2013). Towards contextually sensitive urban densification: location-based softGIS knowledge revealing perceived residential environmental quality. *Landscape and Urban Planning* 113, 30–46.
- Malpas, Jeff** (1999). *Place and Experience: A Philosophical Topography*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Malpas, Jeff** (2006). *Heidegger's Topology: Being, Place, World*. MIT Press, Cambridge.
- Malpas, Jeff** (2012). *Heidegger and the Thinking of Place: Explorations in the Topology of Being*. MIT Press, Cambridge.

KATSAUKSIA

- Malpas, Jeff** (2015). Johdanto teoksessa Malpas, Jeff (toim.): *The Intelligence of Place. Topographies and Poetics*. Bloomsbury Academic, London & New York.
- Mattila, Hanna** (2003). Vuorovaikutteinen suunnittelu ja kaupunkisuunnittelijan esteettinen asiantuntemus. *Yhdyskuntasuunnittelu* 41:2, 55–71.
- Mäntysalo, Raine** (2004). Orientaatio ja representaatio. Ihmisen ympäristösuhteen tutkimuksen teoreettisten lähtökohtien kriittistä tarkastelua. Teoksessa Mäntysalo, Raine (toim.): *Paikan heijastuksia. Ihmisen ympäristösuhteen tutkimus ja representaation käsite*. Atena Kustannus, Jyväskylä.
- Mäntysalo, Raine & Nyman, Kaj** (2018). Arkkitehtuuri hyvinvointina: ”Laatua vailla nimeä” etsimässä. *Proceedings of the 8th Symposium of Architectural Research 2016: Architecture and Experience Now*. (Julkaisuprosessissa.)
- Relph, Edward** (1976). *Place and Placelessness*. Pion, London.
- Tuan, Yi-Fu** (1974). *Topophilia. A Study of Environmental Perception, Attitudes, and Values*. Prentice-Hall International Inc., London.
- Vihanninjoki, Vesa** (2015). Kaupunkiympäristön estetiikka hyvinvointikysymyksenä. Esteettinen laatu maankäyttö- ja rakennuslaissa. Teoksessa Haapala, Arto & Puolakka, Kalle & Rannisto, Tarja (toim.): *Ympäristö, estetiikka ja hyvinvointi*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.
- Vihanninjoki, Vesa** (2017). Kokonaisvaltaisen kaupunkiympäristön aika? *Urbaani monimuotoisuus ja kaupunkiympäristön estetiikka hyvinvointitekijöinä*. *Yhteiskuntapolitiikka* 82:3, 343–349.
- Vihanninjoki, Vesa** (2018). *Urban Aesthetics as a Trading Zone. The conditions for deliberative planning and cooperation in the context of urban infill development*. *Proceedings of the 8th Symposium of Architectural Research 2016: Architecture and Experience Now*. (Julkaisuprosessissa.)
- Wittgenstein, Ludwig** (1999). *Filosofisia tutkimuksia*. WSOY, Porvoo.